

СУЧАСНА ПРАВОВА ПОЛІТИКА ЩОДО ПОСИЛЕННЯ ЗАХИСТУ ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН У СФЕРІ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

MODERN LEGAL POLICY REGARDING THE STRENGTHENING OF PROTECTION OF LEGITIMATE INTERESTS OF CITIZENS IN THE SPHERE OF PROPERTY IN UKRAINE: ADMINISTRATIVE AND LEGAL ASPECT

Личенко І.О., д.ю.н., професор,
завідувач кафедри цивільного права та процесу,

Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Стаття присвячена ідентифікації нових підходів до формування та реалізації правової політики щодо посилення захисту законних інтересів громадян у сфері власності в Україні.

Правову політику щодо посилення захисту законних інтересів громадян у сфері власності розглянуто на основі наукових підходів до загального поняття «політика» та наявних в юридичній літературі напрацювань щодо визначення поняття «правова політика».

Встановлено, що вона виражає співпрацю, політичних і громадських об'єднань, громадян щодо формування ефективного механізму правового регулювання, укріплення законності і правопорядку, захисту прав, свобод і законних інтересів громадян і реалізується через розробку загальнодержавної стратегії правового регулювання найважливіших сфер суспільної життя та організації практичного їх втілення.

Визначено чинники ефективності правової політики держави щодо посилення захисту законних інтересів громадян у сфері власності. Ефективність правової політики визначається співвідношенням фактичних результатів правової політики та цілей, на які вони були спрямовані.

Наголошено на важливості формування оновлених правових стандартів діяльності суб'єктів захисту законних інтересів громадян у сфері власності.

Встановлено, що ідейна спрямованість усіх адміністративно-правових актів, юридичних процедур та практичної діяльності суб'єктів владних повноважень на захист прав, свобод та законних інтересів громадян є новим викликом сучасної правової політики в Україні. Перед державою стоїть важливе завдання щодо вироблення єдиної довгострокової стратегії правових реформ у цій сфері та програми загальнодержавних дій щодо її впровадження.

Серед важливих напрямів правових реформ щодо посилення захисту законних інтересів громадян у сфері власності виокремлено підвищення ефективності діяльності органів, які наділені управлінськими, юрисдикційними функціями у сфері власності, удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує правовий статус суб'єктів захисту законних інтересів громадян у сфері власності, процесуальної форми здійснення цього захисту, розвиток інформаційної основи захисту прав та законних інтересів громадян у сфері власності.

Ключові слова: право власності, політика, правова політика, законний інтерес, адміністративно-правові гарантії, захист законних інтересів громадян.

The article is devoted to the identification of new approaches to the formation and implementation of legal policy on strengthening the protection of the legitimate interests of citizens in the sphere of property in Ukraine.

The legal policy regarding the strengthening of the protection of the legitimate interests of citizens in the sphere of property is considered on the basis of scientific approaches to the general concept of "politics" and the developments in the legal literature regarding the definition of the concept of "legal policy".

It was established that it expresses the cooperation of political and public associations, citizens regarding the formation of an effective mechanism of legal regulation, strengthening of law and order, protection of the rights, freedoms and legitimate interests of citizens and is implemented through the development of a national strategy for legal regulation of the most important spheres of public life and the organization of practical their embodiment.

Factors of the effectiveness of the legal policy of the state regarding the strengthening of the protection of the legitimate interests of citizens in the sphere of property have been determined. The effectiveness of the legal policy is determined by the ratio of the actual results of the legal policy and the goals to which they were directed.

The importance of the formation of updated legal standards for the activity of entities protecting the legitimate interests of citizens in the field of property is emphasized.

It is emphasized that the ideological orientation of all administrative and legal acts, legal procedures and practical activities of the subjects of power to protect the rights, freedoms and legitimate interests of citizens is a new challenge of modern legal policy in Ukraine. The state faces an important task of developing a single long-term strategy for legal reforms in this area and a program of nationwide actions for its implementation.

Among the important directions of legal reforms regarding the strengthening of the protection of the legitimate interests of citizens in the sphere of property, the improvement of the effectiveness of the bodies that are endowed with managerial and jurisdictional functions in the sphere of property, the improvement of the legal framework regulating the legal status of the subjects of the protection of the legitimate interests of citizens in the sphere of property is singled out, the procedural form of this protection, the development of the informational basis for the protection of the rights and legitimate interests of citizens in the field of property.

Key words: property right, policy, legal policy, legitimate interest, administrative and legal guarantees, protection of legitimate interests of citizens.

Постановка проблеми. Суспільні трансформації останніх років значно вплинули на сферу захисту правових можливостей особи у сфері власності.

Правовий нігілізм, нерозвинене громадянське суспільство і недосконале законодавство тісно пов'язані з недосконалою правовою політикою і справляють значний вплив на захищеність правових можливостей осіб щодо володіння, користування та розподілу майна. Зміна соціально-економічного та політичного вектору розвитку

України тісно пов'язано з переглядом основних напрямів реалізації правової політики в державі щодо захисту прав та законних інтересів громадян у сфері власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі загальні аспекти правової політики були предметом дослідження вітчизняних та іноземних вчених, серед яких О. Бідей, О. Минькович-Слободяник, О. Скрипнюк та інші. Специфіка правової політики держави у сфері протидії злочинності вивчалася такими вченими, як

Г. Гребеньков, М. Палій, Є. Назимко. Проте праці цих авторів не стосуються правової політики щодо посилення захисту законних інтересів громадян у сфері власності в Україні та адміністративно-правового аспекту її формування і реалізації.

Невирішені раніше проблеми стосуються відсутності наукового підґрунтя для формування сучасної правової політики щодо посилення захисту законних інтересів громадян у сфері власності в Україні, змісту її адміністративно-правових засад організації і реалізації.

Метою статті є визначення поняття, змісту сучасної правової політики щодо посилення захисту законних інтересів громадян у сфері власності в Україні, адміністративно-правових засад її організації і реалізації, окреслення напрямів правових реформ у цій сфері.

Виклад основного матеріалу.

Сучасний етап соціально-економічного та політичного розвитку українського держави вимагає нових підходів до формування та реалізації правової політики [1, с. 209], визначає практичне завдання щодо прогнозування розвитку законодавства, підвищення його соціального значення, якості, ефективності, вдосконалення його регулюючої ролі щодо розвитку суспільних відносин [2, с. 3], вимагає підвищення правової культури населення, усвідомлення громадянами їх законних інтересів і шляхів їх захисту, формування стійкого розуміння суспільством того, що людина, його права і законні інтереси є вищою цінністю. Особливо гостро постало питання вдосконалення правової політики щодо захисту законних інтересів громадян у сфері власності.

Формування правильної дефініції правової політики щодо захисту законних інтересів громадян у сфері власності можливо лише на основі наукових підходів до загального поняття «політика» та наявних в юридичній літературі напрацювань щодо визначення поняття «права політика».

Як державно-правовий феномен правова політика стала предметом дослідження представників юридичної науки ще в XIX столітті.

Результатом перших наукових досліджень цього поняття стало формування чіткого уявлення про те, що правова політика покликана оцінювати чинне законодавство та сприяти виробленню «досконалого права» [3, с. 647]. У процесі вивчення цього державно-правового феномена сформувався кілька наукових підходів до його визначення.

Одні вчені наполягали на тому, що правова політика є сукупністю правових ідей, установ, принципів, цілей, завдань, пріоритетів, а також правових засобів, реалізованих у сфері дії права або з його допомогою, спрямованих на забезпечення оптимального рівня розвитку та функціонування суспільних відносин [4, с. 15].

Інші стверджували, що це діяльність держави, політичних партій, громадських організацій і громадян, пов'язана з державною владою, яка здатна здійснюватися за допомогою права або науково обґрунтована, послідовна і системна діяльність державних і муніципальних органів щодо створення ефективного механізму правового регулювання.

В окремих роботах присутні пропозиції про виділення поняття правової політики у вузькому та широкому розумінні. Зокрема, А. Рибаків вважав, що правова політика у вузькому сенсі – це «формування і реалізація тактики і стратегії щодо створення і застосування права на загальних принципах гуманізму», а в широкому сенсі – це «діяльність, перш за все, державних і муніципальних органів, громадських об'єднань, окремих осіб» [5, с. 71].

Політика виступає генетичною (родовою) основою формування правової політики, обов'язковою умовою її теоретичного обґрунтування, а остання, у свою чергу, виступає її квінтесенцією [6, с. 5]. З огляду на те, що під

політикою, як правило, розуміють соціальну діяльність у політичній сфері суспільства або процес розробки стратегічного курсу суспільства, основних напрямків розвитку державної влади [7, с. 6], пов'язати визначення правової політики з комплексом абстрактних ідей, установок, принципів, цілей, завдань, пріоритетів досить важко.

Сукупність сформованих і законодавчо закріплених цілей, функцій, принципів, якими керуються політичні суб'єкти, набувають реальний зміст завдяки лише практичній діяльності щодо формування політичного курсу та досягнення конкретних політичних цілей.

Доцільність виділення широкого і вузького підходів до поняття правової політики доволі сумнівне. Правова політика є цілим правовим проявом підтримання правового порядку в суспільстві, соціальної справедливості, суспільного інтересу, інтересів окремих громадян, соціальних груп.

Враховуючи складність і багатогранність проявів правової політики, найбільш виправданим, є інституційний підхід до визначення її змісту.

Таким чином, правова політика – це політика, яка виражає співпрацю, політичних і громадських об'єднань, громадян щодо формування ефективного механізму правового регулювання, укріплення законності і правопорядку, захисту прав, свобод і законних інтересів громадян і реалізується через розробку загальнодержавної стратегії правового регулювання найважливіших сфер суспільної життя та організації практичного їх втілення.

Трансформаційні процеси, пов'язані з демократизацією суспільства, посиленням захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, неможливі без проведення обґрунтованої державної політики [8, с. 68], в тому числі і в сфері адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності.

Правова політика щодо посилення захисту законних інтересів громадян у сфері власності спрямована на формування чинного механізму правового регулювання суспільних відносин у сфері захисту правових можливостей осіб щодо володіння, користування та розпорядження майном, програми протидії правопорушенням, які посягають на законні права, законні інтереси громадян у сфері власності, гарантування законності та правопорядку в цій сфері, формування засобів та способів захисту таких правових можливостей.

Ефективність правової політики визначається співвідношенням фактичних результатів правової політики та цілей, на які вони були спрямовані.

Доцільно визначити чинники ефективності правової політики в цій сфері. Видається, що найвагомішими серед них є наступні: 1) чітке визначення стандартів, пріоритетів, цілей діяльності органів публічного управління, що володіють комплексом повноважень щодо захисту прав громадян у сфері власності, скоординоване керівництво діяльністю органів публічної влади, громадських об'єднань, інших суб'єктів при захисті законних інтересів громадян у цій сфері, прогнозування наслідків їх діяльності; 2) якісне оновлення законодавства, усунення суперечностей у чинних нормативно-правових актах, які є законодавчою основою адміністративно-правової захисту правових можливостей осіб щодо володіння, користування та розпорядження майном, вироблення єдиної довгострокової стратегії правових реформ у цій сфері та програми практичних дій щодо її впровадження, 3) вибір шляхів досягнення бажаних і необхідних результатів і засобів захисту законних інтересів громадян у сфері власності; 4) швидке формування чинного механізму правового регулювання суспільних відносин у сфері захисту правових можливостей осіб щодо володіння, користування та розподілом майна; 5) удосконалення процесу практичного втілення в життя адміністративно-правових норм, які служать основою адміністративно-правової захисту

законних інтересів громадян у сфері власності, способів і засобів даного захисту; б) підвищення рівня розуміння громадян змісту їх законних інтересів і шляхів їх реалізації, правової культури громадян і професійної культури правоохоронців, посадових осіб, діяльність яких стосується законних інтересів громадян у сфері власності.

Формування оновлених правових стандартів діяльності суб'єктів захисту законних інтересів громадян у сфері власності тісно пов'язано з впровадженням пріоритетів відповідного управління.

Основними факторами досягнення позитивного результату у цій сфері служить відповідальність за реалізацію адміністративних процедур, встановлення відповідальності посадових осіб за прийняття незаконних рішень, які порушують законні інтереси громадян, можливість відшкодування завданої шкоди завдяки прийнятим рішенням, що суперечать законодавству.

Першочерговою задачею українського держави є якісне реформування вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства в цій сфері. До числа пріоритетних відноситься вдосконалення законодавчо закріпленої системи адміністративних покарань, підвідомчості розгляду цих категорій справ, підвищення ролі громадських формувань як суб'єктів захисту законних інтересів громадян у сфері власності. Реформування вимагає існуючої системи способів і засобів захисту законних інтересів громадян у цій сфері.

Підвищення ефективності правової політики можливе завдяки зміні правових підходів щодо визначення підвідомчості розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері власності.

Перед державою стоїть важливе завдання щодо формування ефективного механізму адміністративно-правових гарантій реалізації правових можливостей людини, оптимізації шляхів їх задоволення, системи засобів та способів недопущення реалізації одного правомірного прагнення на шкоду іншому. Ідейна спрямованість усіх адміністративно-правових актів, юридичних процедур та практичної діяльності суб'єктів владних повноважень на захист прав, свобод та законних інтересів громадян є новим викликом сучасної правової політики в Україні.

Перед державою стоїть важливе завдання щодо вироблення єдиної довгострокової стратегії правових реформ у цій сфері та програми загальнодержавних дій щодо її впровадження.

Назріла гостра необхідність розробки єдиної довгострокової комплексної стратегії правових реформ щодо посилення захисту законних інтересів громадян у сфері власності. Вихідним положенням цієї стратегії має стати чітке розуміння того, що саме держава та її органи є головними суб'єктами, які забезпечують офіційно владне визнання та забезпечення важливих інтересів громадян у сфері власності, визначають способи та засоби захисту цих правових можливостей, відповідальні за стан протидії правопорушенням, що вчиняються у цій сфері.

Основними напрямками правових реформ щодо посилення захисту законних інтересів громадян у сфері власності має стати:

– формування стратегії підвищення ефективності діяльності органів, які наділені управлінськими, юрис-

дикційними функціями у сфері власності, здійснюють профілактику правопорушень, що вчиняються у цій сфері за рахунок оптимізації їх структури, вироблення нових стандартів взаємодії з громадянами, викоринення корупції, підвищення відповідальності та підзвітності, скорочення бюрократичної тяганини, налагодження системи навчання держслужбовців та підвищення їх кваліфікації, ознайомлення з іноземним досвідом діяльності;

– удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує правовий статус суб'єктів захисту законних інтересів громадян у сфері власності, процесуальної форми здійснення цього захисту;

– розвиток інформаційної основи захисту прав та законних інтересів громадян у сфері власності (створення зведеної інформаційної бази даних публічної інформації щодо об'єктів права власності на земельні ресурси, нерухоме майно; інформаційної системи виявлення правопорушень у сфері власності та моніторингу факторів ризику, що призводять до корпоративних конфліктів та викликають рейдерське захоплення об'єктів права власності), удосконалення системи інформування громадян про існуючі загрози щодо їх прав та законних інтересів у сфері власності та шляхів їх подолання, посилення відкритості у діяльності органів влади та їх підконтрольності громадянам.

Існує потреба впровадження системи послідовних комплексів заходів, спрямованих на системне перетворення органів влади, які наділені функціями захисту законних інтересів у сфері власності, на високопрофесійну, результативну та авторитетну систему суб'єктів, які реагують на порушення законних потреб громадян, орієнтовані на демократичний характер взаємовідносин державних службовців та громадян, які забезпечують соціальну справедливість у суспільстві.

Надзвичайно важливим для захисту законних інтересів громадян у сфері власності є вплив держави на етику відносин держави та громадянина, подолання моральних відхилень державних інститутів у відносинах щодо захисту правових можливостей особи володіти, користуватися та розпоряджатися майном.

Висновки. Викладена вище спроба визначення сучасного стану правової політики, чинників підвищення її ефективності дозволяє зробити висновок про те, що процес переходу від радянських до європейських ціннісних доміант та орієнтирів держави у відносинах із захисту законних інтересів громадян у сфері власності, формування нових шляхів реформування законодавства у цій сфері, протидії проявам неправної поведінки щодо правових можливостей особи щодо володіння, користування та розпорядження майном є ще не до кінця завершеним. Сучасна правова політика має виходити з науково обґрунтованої єдиної довгострокової стратегії правових реформ щодо посилення захисту законних інтересів громадян у сфері власності, бути спрямованою на забезпечення відкритості у діяльності органів влади, які є суб'єктами захисту законних інтересів громадян у сфері власності, спрямовуватись на оптимізацію системи органів, які наділені повноваженнями у цій сфері, підвищення рівня свідомості громадян та професійної етики посадових осіб, які мають відповідні повноваження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бідей О. М. Ефективність правової політики. *Наукові праці. Політичні науки. Правознавство*. Одеса : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили 2007. Т. 69, вип. 56. С. 209–212.
2. Бобровник С. В., Богінч О. Л. Система законодавства України : актуальні проблеми та перспективи розвитку. Київ : Наукова думка, 1994. 123 с.
3. Матузов Н.И., Малько А.В.. Теория государства и права. Москва: Юристъ, 2001. 776 с.
4. Шемшученко Ю.С. Конституція України і права людини. *Право України*. 2001. № 8. С. 13-15.
5. Рыбаков О.Ю. Правовая политика как юридическая категория: понятие и признаки. *Журнал российского права*. 2002. № 3. С. 71-74.
6. Минькович-Слободяник О.В. Правовая политика как чинник правотворчості та правозастосування автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук : спец. 12.00.01. Київ, 2010. 20 с.
7. Скрипнюк О. Сучасна державна політика України: основні концептуальні підходи до визначення змісту поняття. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. № 4(39). С. 3–12.
8. Гребеньков Г., Палій М., Назимко Є. Пенальний вимір правової політики держави у сфері протидії злочинності. *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. № 1(17). С. 68-73.